

**Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Katedra špeciálnej pedagogiky
Ministerstvo školstva SR
Štátny pedagogický ústav**

Autor kresby: A. K. – Spojená škola, Dúbravská cesta, Bratislava

**Zborník príspevkov z III. medzinárodnej
špeciálnopedagogickej konferencie
konanej v dňoch 23. a 24. septembra 2010 v Bratislave**

Bratislava 2010

**Zborník vedeckých a odborných príspevkov a referátov
z III. medzinárodnej špeciálnopedagogickej konferencie na tému**

Trendy a nové výzvy v špeciálnej pedagogike

**ktorá sa uskutočnila v dňoch
23. a 24. septembra 2010 na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave,
Račianska 59, Bratislava**

Zborník zostavili : Prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc.
Doc. PaedDr. Darina Tarciová, CSc.
PaedDr. Silvia Šuverová, PhD.

Zborník recenzovali: Doc. PhDr. Emília Fulková, CSc.
Doc. PhDr. Kornel Čajka, CSC.
PaedDr. Marek Kmeť

Za odbornú a jazykovú úroveň príspevkov zodpovedajú autori.

Zborník prezentuje výsledky projektu KEGA č. 3/6023/08 Identifikácia, analýza, návrh a deskripcia aktivít celoživotného vzdelávania pre učiteľov ZŠ a SŠ v oblasti vzdelávania žiakov a študentov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Zborník prezentuje výsledky projektu KEGA č. 3/6453/08 Analýza, komparácia a inovácia terminologického aparátu špeciálnej pedagogiky z internacionálneho aspektu a transfer do oblasti pregraduálnej a postgraduálnej prípravy špeciálnych pedagógov.

Vydal: IRIS, Vydavateľstvo a tlač, s.r.o. pre Pedagogickú fakultu UK v Bratislave

Vydanie: prvé

ISBN: 978-80-89238-36-1

Bratislava 2010

TRENDY VO VÝUČBE CUDZIEHO JAZYKA U ŽIAKOV SO SLUCHOVÝM POSTIHNUTÍM

Michaela Vladovičová, SR

Abstrakt: *Príspevok pojednáva o vzdelávaní žiakov so sluchovým postihnutím v cudzom jazyku v bežných, ako aj v špeciálnych základných a stredných školách na Slovensku na základe doterajších výskumov, vzdelávacích programov, implementácie cudzích jazykov do procesu vyučovania a spôsobov vykonávania maturitnej skúšky.*

Kľúčové slová: *žiak so sluchovým postihnutím, cudzí jazyk, základná škola, stredná škola, maturitná skúška*

Abstract: *The article deals with pupils with hearing impairment and foreign language education in mainstream as well as in special primary and secondary schools in Slovakia based on the latest research, educational programmes, implementation of foreign languages in the process of education and ways of taking school leaving exam.*

Key words: *pupil with hearing impairment, foreign language, primary school, secondary school, school leaving exam*

1 Úvod

Aké sú možnosti vzdelávania žiakov so sluchovým postihnutím v cudzom jazyku? Asi také rôznorodé, akou je samotná skupina žiakov so sluchovým postihnutím. Otázkou zostáva, do akej miery sú využité. V súčasnosti majú žiaci so sluchovým postihnutím možnosť vzdelávať sa v školách bežného typu alebo v školách pre žiakov so sluchovým postihnutím. Žiaci so sluchovým postihnutím si uvedomujú dôležitosť ovládania cudzieho jazyka a majú záujem o jeho učenie sa. Prečo teda mnohí z nich využívajú výnimky a bránia sa maturitnej skúške z cudzieho jazyka? Prečo výsledky testovania žiakov so sluchovým postihnutím v cudzom jazyku nie sú uspokojivé? Dôvodov môže byť viac – nízka kvalifikovanosť učiteľov cudzích jazykov, absencia učebnice cudzieho jazyka pre žiakov so sluchovým postihnutím, ako aj špeciálnej metodiky vyučovania cudzieho jazyka pre učiteľov, tiež nezabezpečenie kontinuity vo vzdelávaní cudzích jazykov pri prechode zo základnej na strednú školu a pod. Trendy vo výučbe cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím, načrtnuté v nasledujúcich kapitolách, predznamenávajú, že k zmenám síce dochádza, ale na výsledky týchto zmien si budeme musieť počkať.

2 Učenie sa cudzieho jazyka

Prechodné ustanovenie § 17 ods. 2 vyhlášky č. 318/2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách, ktoré umožňuje žiakom so sluchovým postihnutím zvoliť si namiesto predmetu cudzí jazyk jeden z predmetov matematika, náuka o spoločnosti alebo občianska náuka, platí do **30. septembra 2010**. Tomuto prechodnému ustanoveniu, ktoré bolo súčasťou dnes už neplatnej

vyhlášky č. 379/2005, predchádzalo prechodné ustanovenie § 30 ods. 2 vyhlášky č. 510/2004 o ukončovaní štúdia na stredných školách, ktoré znelo: „Žiak strednej školy, v ktorej učebnom pláne je každý cudzí jazyk v rozsahu menej ako osem hodín týždenne počas celého štúdia, si môže do **30. septembra 2007** v príslušnom školskom roku namiesto predmetu cudzí jazyk zvoliť jeden z predmetov matematika alebo občianska náuka, alebo náuka o spoločnosti.“ Z uvedeného vyplýva, že prechodné ustanovenie od svojho počiatku nesúviselo so žiakmi so sluchovým postihnutím, ale s časovou dotáciou z cudzieho jazyka. Preto si myslíme, že dôvody, pre ktoré sa prechodného ustanovenie prenieslo na žiakov so sluchovým postihnutím, boli dva:

1. žiaci so sluchovým postihnutím vzdelávaní v základných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím nemali vo svojich učebných plánoch obsiahnutú výučbu cudzieho jazyka. Až v r. 2006 schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky *Učebné plány základnej školy pre sluchovo postihnutých*, ktoré prihlasujú na povinnosť maturitnej skúšky z cudzieho jazyka v školskom roku 2011/2012. V uvedených učebných plánoch sa odporúča vyučovať v rámci cudzieho jazyka **anglický jazyk** a žiakom, u ktorých je predpoklad, že budú pokračovať v štúdiu na strednej škole s maturitou, sa odporúča zúčastňovať výučby cudzieho jazyka ako povinného predmetu. Časová dotácia cudzieho jazyka v týchto učebných plánoch je však **0-3 hodiny** týždenne, pretože žiakom, ktorým postihnutie neumožňuje osvojiť si cudzí jazyk a nie je u nich predpoklad, že budú pokračovať v štúdiu na strednej škole, ktoré sa ukončuje maturitnou skúškou, sa môže cudzí jazyk nahradiť niektorým z voliteľných alebo nepovinných predmetov.
2. oddialenie maturitnej skúšky poskytovalo čas pre experimentálne overovanie, ktoré sa nikdy nezrealizovalo. Vystáva preto otázka učenia sa cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím, t.j. schopnosť žiakov so sluchovým postihnutím dosiahnuť v cudzom jazyku **jazykové a komunikačné kompetencie**.

Cieľom výchovy a vzdelávania je umožniť dieťaťu alebo žiakovi ovládať aspoň **dva cudzie jazyky** a vedieť ich používať, tiež „získať **kompetencie**, a to najmä v oblasti komunikačných schopností, ústnych spôsobilostí a písomných spôsobilostí, využívania informačno-komunikačných technológií, komunikácie v štátnom jazyku, materinskom jazyku a cudzom jazyku, matematickej gramotnosti, a kompetencie v oblasti technických prírodných vied a technológií, k celoživotnému učeniu, sociálne kompetencie a občianske kompetencie, podnikateľské schopnosti a kultúrne kompetencie (§ 4 ods. b) zákona č. 245/2008).“

V zákonoch, vyhláškach a *Štátnych vzdelávacích programoch* sa stretávame s pojmami ako prvý jazyk, druhý jazyk, materinský jazyk, štátny jazyk, jazyk národnosti, vyučovací jazyk, cudzí jazyk, prvý cudzí jazyk a druhý cudzí jazyk. Domnievame sa, že je potrebné rozlišovať pojmy ako prvý jazyk, druhý jazyk a materinský jazyk z pohľadu nepočujúcich detí nepočujúcich rodičov, pre ktorých je prvým, a teda rodným a materinským jazykom **prírodný posunkový jazyk**. Pre tieto deti sa slovenský jazyk stáva ich prvým cudzím jazykom, alebo, ak si tieto deti osvojujú oba jazyky súčasne, môžeme hovoriť o bilingvizme. *Vzdelávací program pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím* vychádza zo *Štátnych vzdelávacích programov*, preto do vzdelávacej oblasti *Jazyk a komunikácia* začleňuje predmety ako slovenský jazyk a literatúra, prvý cudzí jazyk a druhý cudzí jazyk. Špecifickým predmetom tejto vzdelávacej oblasti je predmet *komunikačné zručnosti*, ktorý je zameraný na rečový a jazykový rozvoj, pretože „väčšina žiakov má v dôsledku sluchového postihnutia ťažkosti so zvládnutím slovenského jazyka, z toho vyplývajú následne ťažkosti s učením sa ďalšieho cudzieho jazyka. Žiak so sluchovým postihnutím sa musí najprv naučiť

komunikovať v slovenskom jazyku, aby sa mohol učiť ďalší cudzí jazyk. Z uvedených dôvodov sa prvý cudzí jazyk začína učiť vo 4. ročníku základnej školy pre žiakov so sluchovým postihnutím. Druhý cudzí jazyk u žiakov so sluchovým postihnutím je voliteľný a závisí od individuálnych schopností konkrétneho žiaka (*Vzdelávací program pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím*, s. 16).“

„Iná situácia nastáva u nepočujúceho dieťaťa, ktorého rodičia počujú. Prvotná bezradnosť rodičov, komunikačná bariéra medzi nimi a dieťaťom, neznalosť posunkového jazyka, orálny rečový výcvik často oneskorený, sú príčinami, že tieto deti majú neskôr značné problémy rozvinúť vlastné, veku primerané komunikačné schopnosti a kognitívne funkcie (Csonka, 2000, s. 130).“ Nepočujúce deti počujúcich rodičov si osvojujú posunkový jazyk v neskoršom období. „V dôsledku takéhoto časového posunu sa u týchto detí vyskytujú rozdiely oproti deťom, ktoré sa posunkový jazyk učia už od narodenia (Birdsong, 1999 citovaný podľa Lojovej, 2005, s. 97).“ „Vo všeobecnosti sa uvádza, že nepočujúci, ktorí pochádzajú z nepočujúceho prostredia dosahujú lepšie rečové a kognitívne výkony ako nepočujúci, ktorých rodičia sú počujúci (Csonka, 2000, s. 130).“

Termíny osvojovanie si jazyka a učenie sa jazyka v súčasnosti nie sú presne vymedzené, preto sa častokrát zamieňajú. *Spoločný európsky referenčný rámec* (2006, s. 140) používa **osvojovanie si jazyka** ako „termín všeobecný i významovo zúžený:

1. na interpretácie jazyka nerodených hovoriacich z hľadiska súčasných teórií univerzálnej gramatiky (napríklad stanovenie parametrov). Táto línia je takmer v každom prípade odvetvím teoretickej psycholingvistiky a má iba malý alebo nemá žiaden vplyv na učiteľov z praxe, pretože gramatika sa pokladá za oblasť, ktorá je vedomiu ťažko dostupná,
2. na také vedomosti a schopnosti používať iný ako materinský jazyk, ktoré neboli nadobudnuté formálnym vzdelávaním a ktoré vyplývajú buď z priameho pôsobenia textu alebo z priamej účasti v komunikačných situáciách.“

Učenie sa jazyka používa *Spoločný európsky referenčný rámec* (2006, s. 140) ako „všeobecný termín, v ktorom sa jazykové schopnosti získavajú ako výsledok plánovaného procesu, najmä formálne organizovaným štúdiom v inštitucionálnom prostredí.“

Lojová (2005, s. 24) podčiarkuje dôležitosť rozdielov medzi procesmi **osvojovania si** druhého jazyka a **učenia sa** cudzieho jazyka. „Pod osvojovaním si druhého jazyka sa bežne rozumie neformálny spôsob, teda neuvedomovaný proces rozvíjania cudzojazyčných zručností v prirodzenom jazykovom prostredí, ktoré prirodzene stimuluje a koriguje cudzojazyčnú performanciu. Pod učením sa cudzieho jazyka sa tradične chápe formálne učenie sa, teda uvedomovaný proces nadobúdania cudzojazyčných vedomostí a zručností zvyčajne v špecificky vytváraných podmienkach školského vyučovania.“

3 Implementácia prvého a druhého cudzieho jazyka

V súčasnosti sa výchova a vzdelávanie v školách uskutočňuje podľa vzdelávacích programov, konkrétne podľa *Štátneho vzdelávacieho programu* a *Školského vzdelávacieho programu*. **Štátny vzdelávací program** vymedzuje povinný obsah výchovy a vzdelávania v školách. Vydáva a zverejňuje ho Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. *Štátny vzdelávací program* je záväzný pre vypracovanie *Školského vzdelávacieho programu*; tvorbu a posudzovanie učebníc, učebných textov a pracovných zošitov; hodnotenie škôl a pre hodnotenie výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi.

Školský vzdelávací program je „základným dokumentom školy, podľa ktorého sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie (§ 7 ods. 1 zákona č. 245/2008).“ Vydáva a zverejňuje ho riaditeľ školy. Ak škola vzdeláva deti alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, „vytvára pre ne podmienky prostredníctvom individuálneho vzdelávacieho programu alebo prostredníctvom vzdelávacích programov určených pre školy, ktoré vzdelávajú deti alebo žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (§ 7 ods. 5 zákona č. 245/2008).“ Súčasťou školských vzdelávacích programov sú:

- **učebné plány**, ktoré rozpracúvajú **rámcové učebné plány Štátneho vzdelávacieho programu** podľa jednotlivých ročníkov, t.j. vzdelávacie oblasti a zoznam povinných a voliteľných vyučovacích predmetov s vymedzením najmenšieho/najväčšieho týždenného počtu vyučovacích hodín v ročníku,
- **učebné osnovy**, ktoré vymedzujú výchovno-vzdelávacie ciele, obsah a rozsah vyučovania jednotlivých vyučovacích predmetov podľa učebného plánu v rozsahu stanovenom **vzdelávacím štandardom Štátneho vzdelávacieho programu**.

Podľa *Pedagogicko-organizačných pokynov* (pre školské roky 2008/2009 a 2009/2010) sa reformný proces začína bežnými školami. Žiaci, ktorí v šk. roku 2008/2009 absolvovali **1. a 5. ročník základnej školy a 1. ročník strednej školy**, sa vzdelávajú podľa *Školských vzdelávacích programov*. Žiaci ostatných ročníkov sa do ukončenia štúdia vzdelávajú podľa učebných plánov a učebných osnov pre základné a stredné školy schválených pred zavedením reformy. Schválením *Koncepcie vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách* (2007) sa v reformnom procese uskutočňuje **implementácia cudzích jazykov** do procesu vyučovania, t.j. stanovuje sa týždenná časová dotácia prvého a druhého cudzieho jazyka v tzv. **cieľovom modeli**. Zvýšenie časovej dotácie cudzích jazykov a nedostatok učiteľov cudzích jazykov však spôsobil, že cieľovému modelu predchádza **prechodný model**, ktorý školám poskytuje 3 roky na implementáciu prvého cudzieho jazyka a 8 rokov na implementáciu druhého cudzieho jazyka. Prechodné obdobie končí v šk. rokoch **2017-2019**. Po jeho uplynutí musia všetky školy zabezpečiť žiakom výučbu dvoch cudzích jazykov stanovených v cieľovom modeli, ktorý predpokladá dosiahnutie úrovne **B1/B2 Spoločného európskeho referenčného rámca** v prvom cudzom jazyku a úroveň **A2/B1** v druhom cudzom jazyku. V Tab. 1 uvádzame prechodný model implementácie dvoch cudzích jazykov v školách bežného typu.

Tabuľka č. 1: Implementácia prvého a druhého cudzieho jazyka – prechodné obdobie pre školy bežného typu

škola	implementácia		ročník	model	
	celkovo	jednotlivo			
				1.CJ	2.CJ
nadstavbové štúdium	2021/2022	–	2. ročník	3	2v0
	2020/2021	–	1. ročník	3	2v0
stredné školy (3C_3, 3A_4)	2020/2021	2011/2012	4. ročník	3*/4**	2v0*/2**
	2019/2020	2010/2011	3. ročník	3*/4**	2v0*/2**
	2018/2019	2009/2010	2. ročník	3*/4**	2v0*/2**
	2017/2018	2008/2009	1. ročník	3*/4**	2v0*/2**
základné školy – druhý stupeň	2016/2017	2012/2013	9. ročník	3v4	1v0
	2015/2016	2011/2012	8. ročník	3v4	1v0
	2014/2015	2010/2011	7. ročník	3v4	1v0
	2013/2014	2009/2010	6. ročník	3v4	1v0
	2012/2013	2008/2009	5. ročník	3v4	–

základné školy – prvý stupeň	2011/2012	2011/2012	4. ročník	3v4	–
	2010/2011	2010/2011	3. ročník	3	–
	2009/2010	2009/2010	2. ročník	–	–
	2008/2009	2008/2009	1. ročník	–	–
materské školy	2009/2010	2009/2010			

* platí pre stredné odborné školy

** platí pre gymnáziá

Pozn. Základným školám určuje **rámcový učebný plán** minimálnu časovú dotáciu pre prvý cudzí jazyk 3 hodiny týždenne a druhý cudzí jazyk 1 hodinu týždenne. V prípade, že škola nedokáže zabezpečiť výučbu druhého cudzieho jazyka, vychádza z **konceptie cudzích jazykov**, ktorej prechodný model stanovuje 4 hodiny týždenne pre prvý cudzí jazyk a umožňuje 0 hodín týždenne pre druhý cudzí jazyk. Stredné školy pri prvom cudzom jazyku postupujú podľa **rámcového učebného plánu**, ktorý vychádza z cieľového modelu **konceptie cudzích jazykov**. Pre druhý cudzí jazyk určuje **rámcový učebný plán** minimálnu časovú dotáciu 2 hodiny týždenne. V prípade, že škola nedokáže zabezpečiť výučbu druhého cudzieho jazyka (okrem gymnázií), vychádza z **konceptie cudzích jazykov**, ktorej prechodný model umožňuje 0 hodín týždenne pre druhý cudzí jazyk.

Z Tab. 1 vyplýva, že reformný proces v bežných školách sa skončí v školskom roku 2012/2013, avšak výsledky reformy bude možné zhodnotiť až v školskom roku 2020/2021, resp. 2021/2022, kedy prví absolventi reformy vykonajú maturitnú skúšku.

Špeciálne školy, na rozdiel od bežných škôl, začínajú s reformným procesom o rok neskôr, t.j. v školskom roku 2009/2010. Žiaci škôl pre žiakov so sluchovým postihnutím, ktorí v šk. roku 2009/2010 absolvujú vzdelávanie v **prípravnom, 1. a 5. ročníku základnej školy** a v **1. ročníku strednej školy**, sa vzdelávajú podľa *Vzdelávacích programov pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím*, ktoré sú súčasťou *Štátnych vzdelávacích programov*. Žiaci ostatných ročníkov škôl pre žiakov so sluchovým postihnutím sa do ukončenia štúdia vzdelávajú podľa *Učebných plánov a Učebných osnov* pre základné a stredné školy schválených pred reformou. Do reformného procesu sa v šk. roku 2009/2010 museli zapojiť aj všetky **materské školy**. Prechodný model implementácie dvoch cudzích jazykov špeciálnych školách uvádzame v Tab. 2.

Tabuľka č. 2: Implementácia prvého a druhého cudzieho jazyka – prechodné obdobie pre školy pre žiakov so sluchovým postihnutím

škola	implementácia		ročník	model	
	celkovo	jednotlivo		1.CJ	2.CJ
				1.CJ	2.CJ
nadstavbové štúdium	2023/2024	–	2. ročník	3	2v0
	2022/2023	–	1. ročník	3	2v0
stredné školy pre žiakov so SP (3C_4, 3A_5)	2022/2023	2013/2014	5. ročník	3*/4**	2v0*/2**
	2021/2022	2012/2013	4. ročník	3*/4**	2v0*/2**
	2020/2021	2011/2012	3. ročník	3*/4**	2v0*/2**
	2019/2020	2010/2011	2. ročník	3*/4**	2v0*/2**
	2018/2019	2009/2010	1. ročník	3*/4**	2v0*/2**
základné školy pre žiakov so SP – druhý stupeň	2017/2018	2013/2014	9. ročník	3	–
	2016/2017	2012/2013	8. ročník	3	–
	2015/2016	2011/2012	7. ročník	3	–
	2014/2015	2010/2011	6. ročník	3	–
	2013/2014	2009/2010	5. ročník	3	–

základné školy pre žiakov so SP – prvý stupeň	2012/2013	2012/2013	4. ročník	3	–
	2011/2012	2011/2012	3. ročník	–	–
	2010/2011	2010/2011	2. ročník	–	–
	2009/2010	2009/2010	1. ročník	–	–
	2009/2010	2009/2010	přípravný ročník	–	–
materské školy	2009/2010	2009/2010			

* platí pre stredné odborné školy

** platí pre gymnázia

Pozn. Druhý cudzí jazyk v ISCED 3C sa vyučuje ako povinne voliteľný predmet pre žiakov, ktorí budú pokračovať v nadvstavbovom štúdiu minimálne v rozsahu 2 vyučovacích hodín týždenne v ročníku s dosiahnutím úrovne za celé štúdium na úrovni A2 Spoločného európskeho referenčného rámca.

Implementáciu prvého a druhého cudzieho jazyka sa mení, resp. zvyšuje časová dotácia cudzieho jazyka vo všetkých základných a stredných školách na Slovensku. Podľa *Rámcového učebného plánu* sa v prechodnom období v základných školách bežného typu začína s výučbou prvého cudzieho jazyka v 3. ročníku s dotáciou minimálne **3 hodiny týždenne** a s výučbou druhého cudzieho jazyka sa začína v 6. ročníku s dotáciou minimálne **1 hodiny týždenne**. V základných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím sa s výučbou prvého cudzieho jazyka začína vo 4. ročníku s **trojhodinovou týždennou** dotáciou, pričom druhý cudzí jazyk je **voliteľný** a „závisí od individuálnych schopností konkrétneho žiaka (*Vzdelávací program pre žiakov so sluchovým postihnutím*, s. 16).“

V stredných odborných školách bežného typu pokračuje výučba prvého cudzieho jazyka s minimálnou dotáciou **3 hodiny týždenne** a v gymnáziách **4 hodiny týždenne**. Vo výučbe druhého cudzieho jazyka sa v stredných odborných školách a gymnáziách pokračuje s minimálnou **2-hodinovou** týždennou dotáciou. Pre stredné odborné školy pre žiakov so sluchovým postihnutím a gymnázia pre žiakov so sluchovým postihnutím platia rovnaké časové dotácie ako pre stredné odborné školy a gymnázia bežného typu. Komparáciu prechodného a cieľového modelu implementácie dvoch cudzích jazykov poskytujeme v Tab. 3.

Tabuľka č. 3: Implementácia prvého a druhého cudzieho jazyka – prechodný a cieľový model

škola	ročník	model			
		prechodný		cieľový	
		1.CJ	2.CJ	1.CJ	2.CJ
nadvstavbové štúdium	2. ročník	3	2v0	3	2
	1. ročník	3	2v0	3	2
		dosiahnutá úroveň SERR		B1*/B2**	B1
stredné školy (3C_3, 3A_4)	4. ročník	3*/4**	2v0*/2**	3*/4**	2*/3v5**
	3. ročník	3*/4**	2v0*/2**	3*/4**	2*/3v5**
	2. ročník	3*/4**	2v0*/2**	3*/4**	3*/4**
	1. ročník	3*/4**	2v0*/2**	3*/4**	3*/4**
		dosiahnutá úroveň SERR		A2	A1
základné školy – druhý stupeň	9. ročník	3v4	1v0	3	3
	8. ročník	3v4	1v0	3	3
	7. ročník	3v4	1v0	3	3
	6. ročník	3v4	1v0	3	3
	5. ročník	3v4	–	4	–

základné školy – prvý stupeň	4. ročník	3v4			4	
	3. ročník	3			3	
	2. ročník	–			–	
	1. ročník	–			–	
materské školy						

* platí pre stredné odborné školy

** platí pre gymnáziá (3v5 znamená základ v. 2 hodiny z voliteľných predmetov navyše)

4 Maturitná skúška z cudzieho jazyka u žiakov so sluchovým postihnutím

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) definuje dieťa alebo žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami ako dieťa alebo žiaka, „ktorý má zariadením výchovného poradenstva a prevencie diagnostikované špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby“, pod ktorými sa rozumie „požiadavka na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa alebo žiaka, ktoré vyplývajú z jeho **zdravotného znevýhodnenia**, ..., uplatnenie ktorých je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti dieťaťa alebo žiaka a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti. (§ 2 ods. i) zákona č. 245/2008).“

Vo vyhláske Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 318/2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách sa v § 4 ods. 3 píše, že „žiak so zdravotným znevýhodnením, ktoré mu neumožňuje vykonať maturitnú skúšku štandardným spôsobom, koná maturitnú skúšku spôsobom podľa § 14.“ Podľa upravených podmienok môže maturovať žiak špeciálnej školy, žiak špeciálnej triedy alebo žiak so zdravotným znevýhodnením v triede strednej školy vzdelávaný podľa individuálneho vzdelávacieho programu spolu s ostatnými žiakmi.

Úpravy maturitnej skúšky z cudzieho jazyka pre sluchovo postihnutých sa týkajú:

- formálnej stránky a predĺženia časového limitu v externej časti a v písomnej forme internej časti maturitnej skúšky,
- možnosti použitia didaktických a kompenzačných pomôcok podľa potrieb žiakov,
- pomoci tlmočníka posunkovej reči pri vysvetlení inštrukcií súvisiacich so zadaním úlohy, resp. testu,
- neabsolvovaním úloh na počúvanie s porozumením v externej časti maturitnej skúšky,
- nehodnotením jazykovej správnosti, výslovnosti, intonácie a gramatickej správnosti v ústnej forme internej časti maturitnej skúšky.

Maturitnú skúšku z cudzích jazykov vykonávajú žiaci so sluchovým postihnutím podľa úrovni jazykovej náročnosti *Spoločného európskeho referenčného rámca*. Externú časť maturitnej skúšky a písomnú formu internej časti maturitnej skúšky z predmetu cudzí jazyk vykonávajú len z **jedného cudzieho jazyka**, ktorý si určujú pri prihlasovaní na maturitnú skúšku.

Tabuľka č. 4: Časti a formy maturitnej skúšky z anglického jazyka

	časť		príprava	odpoveď
	externá	interná		
	forma		príprava	odpoveď
	písomná	ústna		
úroveň B1	100'	60'	20'	20'
úroveň B2	120'	60'	20'	20'

Nakoľko žiaci so sluchovým postihnutím tvoria heterogénnu skupinu, platí pre ňu viac možností vykonania maturitnej skúšky z cudzieho jazyka. Žiaci so sluchovým postihnutím sa môžu rozhodnúť, že maturitnú skúšku z cudzieho jazyka:

1. **nevykonajú** – využijú prechodné ustanovenie § 17 ods. 2 vyhlášky č. 318/2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách, na základe ktorej si môžu do 30. septembra 2010 namiesto predmetu cudzí jazyk zvoliť jeden z predmetov matematika, náuka o spoločnosti alebo občianska náuka,
2. **vykonajú** ako žiaci intaktní, t.j. externú časť maturitnej skúšky, písomnú formu a ústnu formu internej časti maturitnej skúšky z predmetu cudzí jazyk vykonajú na úrovni B2 jazykovej náročnosti *Spoločného európskeho referenčného rámca*. Ak ale začali štúdium na strednej škole najneskôr v školskom roku 2007/2008, vykonajú maturitnú skúšku z predmetu cudzí jazyk na jazykovej úrovni B1 alebo B2 *Spoločného európskeho referenčného rámca* (prechodné ustanovenie § 17 ods. 7 vyhlášky č. 318/2008),
3. **vykonajú** ako žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami podľa bodu 2, pre ktorých sa maturitná skúška z cudzieho jazyka upravuje,
4. **vykonajú** ako žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, pre ktorých platí § 5 ods. 3 vyhlášky č. 318/2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách, podľa ktorej ju môžu vykonať len z ústnej formy internej časti.

O podrobnostiach hodnotenia a klasifikácie maturitnej skúšky pojednáva § 15 vyhlášky č. 318/2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách. Podľa ods. 4 uvedeného paragrafu môže žiak „vykonať ústnu formu internej časti maturitnej skúšky **bez ohľadu** na výsledok externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky.“ Z predmetu, ktorý má externú časť maturitnej skúšky a písomnú formu internej časti maturitnej skúšky žiak úspešne vykoná maturitnú skúšku, ak jeho hodnotenie z ústnej formy internej časti maturitnej skúšky:

1. nie je horšie ako stupeň prospechu 3 – dobrý bez ohľadu na to, aké hodnotenie žiak získa z písomnej formy internej časti maturitnej skúšky a z externej časti maturitnej skúšky,
2. je stupeň prospechu 4 – dostatočný a v písomnej forme internej časti maturitnej skúšky získa viac ako 25 % z celkového počtu bodov a súčasne v externej časti získa viac ako 33 % z celkového počtu bodov.

Z predmetu, ktorý nemá externú časť maturitnej skúšky a nemá písomnú formu internej časti maturitnej skúšky žiak úspešne vykoná maturitnú skúšku, ak jeho hodnotenie z ústnej formy internej časti maturitnej skúšky nie je horšie ako 4 – dostatočný.

MATURITA 2007

Rok 2004 bol posledným rokom, v ktorom sa maturitná skúška z cudzieho jazyka vykonávala len ústnou formou. Nové časti a formy maturitnej skúšky z cudzieho jazyka sa začali aplikovať v školskom roku 2004/2005. *Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania* začal so štatistickým spracovaním údajov žiakov so sluchovým postihnutím až v školskom roku 2006/2007. Čím novšie ukazovatele, tým viac informácií o žiakoch so sluchovým postihnutím získavame.

V školskom roku 2006/2007 sa maturitnej skúšky zúčastnilo **65 žiakov** so sluchovým postihnutím, z toho maturitnej skúšky z cudzieho jazyka len **19 žiakov**. Prehľad cudzích jazykov, z ktorých títo žiaci maturovali, uvádzame v Tab 5.

Tabuľka č. 5: Počet žiakov so sluchovým postihnutím, ktorí vykonali maturitnú skúšku z cudzieho jazyka v šk. roku 2006/2007

	predmet				spolu
	AJ-B*	NJ-A**	NJ-B***	FJ-B****	
počet žiakov so SP	11	1	6	1	19

* Anglický jazyk – úroveň B

** Nemecký jazyk – úroveň A

*** Nemecký jazyk – úroveň B

**** Francúzsky jazyk – úroveň B

Výsledky testov z anglického jazyka pre úroveň B preukázali štatisticky významné rozdiely medzi výsledkami intaktných žiakov a žiakov so zdravotným znevýhodnením v prospech žiakov intaktných. Napriek tomu sa na str. 11 v správe Štátneho pedagogického ústavu s názvom *Komparácia výsledkov intaktných žiakov a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami* (2007) uvádza, že „sluchovo postihnutí žiaci dosiahli významne lepšie výsledky ako bol národný priemer“ v časti testu *počúvanie*. „Ich výsledky je potrebné interpretovať vzhľadom na úpravy, ktoré boli pre daných žiakov urobené.“

MATURITA 2008

V školskom roku 2007/2008 sa maturitnej skúšky zúčastnilo **81 žiakov** so sluchovým postihnutím. Počet žiakov, ktorí sa zúčastnili externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky alebo len ústnej formy internej časti maturitnej skúšky z cudzieho jazyka oproti predchádzajúcemu roku stúpol z 19 na **29 žiakov**.

Tabuľka č. 6: Počet žiakov so sluchovým postihnutím, ktorí vykonali maturitnú skúšku z cudzieho jazyka v šk. roku 2007/2008

	skupina	Predmet							spolu
		AJ-A*	AJ-B*	AJ-C*	AJB-ÚF**	NJ-A***	NJ-B***	RJ-B****	
	1.	2	2	0	0	1	4	0	
	2.	0	12	1	1	1	4	1	
počet žiakov so SP		2	14	1	1	2	8	1	29

- * Anglický jazyk – úroveň A, B, C
 ** Anglický jazyk – len ústna forma internej časti maturitnej skúšky
 *** Nemecký jazyk – úroveň A, B
 **** Ruský jazyk – úroveň B

Pozn. Žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami boli zaradení do dvoch skupín podľa stupňa obmedzenia vyplývajúceho z postihnutia vo vzťahu k externej časti a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky:

1. skupina – ľahký stupeň obmedzenia
2. skupina – stredný stupeň obmedzenia
3. skupina – ťažký stupeň obmedzenia

V testoch vyššej úrovne A z anglického jazyka neboli preukázané štatisticky významné rozdiely medzi výsledkami intaktných žiakov a žiakov so zdravotným znevýhodnením. V testoch úrovne B a C boli preukázané štatisticky významné rozdiely medzi výsledkami intaktných žiakov a žiakov so zdravotným znevýhodnením v prospech žiakov intaktných.

MATURITA 2009

V školskom roku 2008/2009 sa maturitnej skúšky zúčastnilo **58 žiakov** so sluchovým postihnutím. Pre týchto žiakov test z cudzieho jazyka neobsahoval časť *počítanie s porozumením*. Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania v najnovších hodnoteniach a analýzach poskytuje údaje o žiakoch so sluchovým postihnutím aj podľa typu školy. Z celkového počtu 58 žiakov bolo 46 žiakov zo stredných odborných škôl.

Tabuľka č. 7: Počet žiakov so sluchovým postihnutím podľa typu školy

	typ školy				počet
	gymnázium		stredné odborné školy		
	špec.šk.	integr.	špec.šk.	integr.	
počet žiakov so SP	1	11	20	26	58

Z 58 sluchovo postihnutých žiakov si **24 žiakov** zvolilo náhradu cudzieho jazyka v zmysle § 17 ods. 2 vyhlášky č. 318/2008 o ukončovaní štúdiá na stredných školách. Predmety, ktoré si miesto cudzieho jazyka zvolili, uvádzame v Tab. 8.

Tabuľka č. 8: Počet žiakov so sluchovým postihnutím, ktorí vykonali maturitnú skúšku z iného predmetu ako cudzieho jazyka

	predmet			počet
	MA *	NOS **	ON ***	
počet žiakov so SP	2	8	14	24

- * Matematika
 ** Náuka o spoločnosti
 *** Občianska náuka

Ďalších **17 žiakov** vykonalo z cudzieho jazyka len ústnu formu internej časti v zmysle § 5 ods. 3. vyhlášky č. 318/2008 o ukončovaní štúdiá na stredných školách. Títo žiaci si vybrali úroveň B1 z anglického a nemeckého jazyka.

Tabuľka č. 9: Počet žiakov so sluchovým postihnutím, ktorí v maturitnej skúške z cudzieho jazyka vykonali len ústnu formu internej časti

	predmet		počet
	AJB1 *	NJB1 **	
počet žiakov so SP	13	4	17

* Anglický jazyk – úroveň B1

** Nemecký jazyk – úroveň B1

Ostatní žiaci vykonali externú časť a písomnú formu internej časti maturitnej skúšky na úrovni B1 z anglického a nemeckého jazyka, len jeden žiak so sluchovým postihnutím si vybral úroveň B2 z anglického jazyka. V predmete anglický jazyk úroveň B2 boli výsledky testov žiakov so sluchovým postihnutím porovnateľné s výsledkami intaktných žiakov. V predmete anglický jazyk úroveň B1 výsledky vykazovali štatisticky významné rozdiely, z ktorých vyplynulo, že žiaci gymnázií boli celkovo úspešnejší ako žiaci stredných odborných škôl, pričom v porovnaní s národným priemerom dosiahli žiaci so sluchovým postihnutím horšie výsledky.

ZHRNUTIE

Najfrekvencovanejším predmetom v oblasti cudzích jazykov, z ktorého žiaci so sluchovým postihnutím vykonávajú maturitnú skúšku, je **anglický jazyk**. Po ňom nasleduje nemecký jazyk, ruský jazyk a francúzsky jazyk. Napriek tomu, že si žiaci so sluchovým postihnutím vyberajú častejšie **úroveň B1** ako úroveň B2, ich výsledky nie sú na úrovni výsledkov žiakov intaktných. Nevieme s určitosťou povedať, do akej miery má strata sluchu vplyv na výsledky maturitnej skúšky u žiakov so sluchovým postihnutím. Poznáme však výsledky doterajších výskumov (Butašová, 2007, Burianová, 2008), ktoré pojednávajú o nasledujúcich možných **príčinách podpriemerných výsledkov** testovania žiakov na školách:

- nízka kvalifikovanosť učiteľov cudzích jazykov, resp. ich nekvalifikovanosť,
- nedostatočná univerzitná príprava budúcich učiteľov škôl pre sluchovo postihnutých v oblasti posunkového jazyka (len Univerzita Komenského v Bratislave ponúka základy posunkového jazyka v rámci vzdelávania a prípravy učiteľov),
- nemožnosť štúdia cudzieho jazyka v kombinácii s pedagogikou sluchovo postihnutých,
- absencia učebnice anglického jazyka pre žiakov so sluchovým postihnutím,
- absencia špeciálnej metodiky vyučovania cudzieho jazyka pre učiteľov cudzích jazykov vyučujúcich žiakov so sluchovým postihnutím,
- nediferencovanosť škôl pre sluchovo postihnutých žiakov na základe uplatňovanej metódy výchovy a vzdelávania,
- nízka (nulová) týždenná dotácia cudzieho jazyka na základných a stredných školách pre žiakov so sluchovým postihnutím pred zavedením reformy,
- nezabezpečenie kontinuity vo vzdelávaní cudzích jazykov pri prechode zo základnej školy na strednú školu,
- nedostatočné zabezpečenie vyučovania cudzích jazykov po materiálnej stránke a pod.

5 Záver

Reformný proces, ktorý na Slovensku začal, vnímame pozitívne, aj keď si uvedomujeme, že naň nie sme pripravení. Učenie sa, vyučovanie a hodnotenie žiakov so sluchovým postihnutím

na základných a stredných školách predstavuje oblasť, ktorá na Slovensku nie je v celej svojej šírke a hĺbke preskúmaná. Myslíme si, že k dosiahnutiu lepších výsledkov vo vzdelávaní cudzích jazykov u žiakov so sluchovým postihnutím je potrebná nielen snaha zo strany žiakov so sluchovým postihnutím, ale aj podpora zo strany ich rodičov a odbornej verejnosti. Nie kvantitatívna, ale kvalitatívna príprava budúcich učiteľov cudzích jazykov vzdelávajúcich žiakov so sluchovým postihnutím, podpora a pomoc učiteľom ochotných neustále napredovať a celoživotne sa vzdelávať, sú predpokladom pre obsahové naplnenie formálne platnej legislatívy. Čím skôr sa tejto problematike začneme venovať, tým skôr môžeme hovoriť o prehľbení efektívnosti vyučovania cudzích jazykov.

Literatúra:

- BURIANOVÁ D. *Učenie sa cudzích jazykov u sluchovo postihnutých*. Diplomová práca. Bratislava : Univerzita Komenského, 2008. 131s.
- BUTAŠOVÁ, A. a kol. *Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách. Prehĺbenie efektívnosti vyučovania cudzích jazykov v súvislosti so vstupom Slovenska do EÚ*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2007. 200s. ISBN 978-80-89225-31-6.
- Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov z anglického jazyka*. Bratislava : ŠPÚ, 2008.
- Cieľový vzdelávací štandard z cudzích jazykov pre štvorročné gymnázia*. Bratislava : MŠ SR, 2002.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, Cambridge University Press, 2001. ISBN 0521803136.
- CSONKA, Š. *Zvukový a prirodzený posunkový jazyk nepočujúcich*. (Nepublikovaná habilitačná práca.) Bratislava : UK, 2000. 213 s.
- GADUŠOVÁ, Z. a kol. *Pedagogická dokumentácia z anglického jazyka*.
- JANÁKOVÁ, D. *International Seminar on Teaching English to Deaf and Hard-of-hearing Students at Secondary and Tertiary Levels of Education*. Proceedings. Praha : UK, 2001. ISBN 80-86861-36-8.
- JANÁKOVÁ, D. *International Seminar on Teaching English to Deaf and Hard-of-hearing Students at Secondary and Tertiary Levels of Education*. Proceedings. Praha : UK, 2005. ISBN 80-86861-25-2.
- JEŘÁBKOVÁ, K. *Přípravenost žáků se sluchovým postižením ke studiu anglického jazyka*. Dizertační práce. Olomouc : Univerzita Palackého, 2008.
- JEŘÁBKOVÁ, K., HATAŠOVÁ, J. *Současná situace ve výuce anglického jazyka na speciálních školách pro sluchově postižené v České republice*. Diplomová práce. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004.
- Komparácia výsledkov intaktných žiakov a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami*. Bratislava : ŠPÚ, 2007.
- Koncepcia vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách*. (767/2007) Bratislava : MŠ SR a ŠPÚ, 2007.
- LECHTA, V. *Symptomatické poruchy reči u detí*. Bratislava : UK, 2000. 193 s. ISBN 80-223-1395-5.
- LEONHARDT, A. *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých*. Bratislava : Sapia 2001. ISBN 80-967180-8-8.
- LOJOVÁ, G. *Psychologické aspekty učenia sa a osvojovania gramatiky angličtiny ako cudzieho jazyka*. Dizertačná práca. Bratislava : Univerzita Komenského, 2001. 187 s.
- LOJOVÁ, G. *Individuálne osobitosti pri učení sa cudzích jazykov*. Niektoré psychologické aspekty učenia sa a vyučovania cudzích jazykov. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005. 197 s. ISBN 80-223-2069-2.
- Metodický pokyn č. 8/2009-R zo 14. mája 2009 na hodnotenie a klasifikáciu žiakov stredných škôl v znení metodického pokynu č. 10/2009-R z 15. júla 2009 a metodického pokynu č. 11/2009-R z 25. augusta 2009*. Bratislava : MŠ SR, 2009.
- OECD. *Measuring Student Knowledge and Skills*. Paris : OECD, 1999. 82 s.
- OECD. *Definition and Selection of Key Competencies: Executive Summary 2005*.
- Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2008/2009*. Bratislava. 2008.
- Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2009/2010*. Bratislava. 2009.
- POSPÍŠILOVÁ, E. *Bilingvismus, bilingválne vzdelávanie a nepočujúci*. Diplomová práca. Bratislava : Univerzita Komenského, 2003. 83 s.
- Profil vykonávacích politických nástrojov jazykového vzdelávania*. Bratislava : ŠPÚ, 2008.
- Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky: učenie sa, vyučovanie a hodnotenie*. Bratislava : ŠPÚ, 2006.
- Štátny vzdelávací program: ISCED 0-3*. Bratislava : ŠPÚ, 2008.

- TANDLICHOVÁ, E. Niektoré nosné aspekty súčasného riešenia zámerov novej koncepcie výučby cudzích jazykov na ZŠ a SŠ. In *Cudzí jazyky a kultúry v modernej škole* (CD ROM) Brno : MU, 2009. ISBN 978-80-210-4974-1. s. 7-28.
- TANDLICHOVÁ, Eva et al. *Glosár odborných anglicko-francúzsko-nemecko-slovenských termínov k Spoločnému európskemu referenčnému rámcu pre jazyky*. Bratislava : ŠPÚ, 2002.
- TANDLICHOVÁ, E. Učiteľ - žiak vyučovanie a osvojovanie anglického jazyka. In *Cízi jazyky*. Roč. 35, č. 4, 1991/92, s. 118-122. ISSN 1210-0811.
- TARCSIOVÁ, D. *Komunikačný systém sluchovo postihnutých a spôsoby prekonávania ich komunikačnej bariéry*. Bratislava : Sapientia, 2005. ISBN 80-969112-7-9.
- TARCSIOVÁ, D. *Pedagogika sluchovo postihnutých* (vybrané kapitoly). Bratislava : MABAG, 2008. 102 s. ISBN 978-80-89113-52-1.
- TARCSIOVÁ, D. *Základy pedagogiky sluchovo postihnutých*. In *Základy špeciálnej pedagogiky pre prácu so študentmi stredných a vysokých škôl*. Bratislava : Univerzita Komenského, Pedagogická fakulta, 2007. s. 56-72. ISBN 978-80-89113-30-9.
- Učebné osnovy. Cudzí jazyky pre SOŠ a pre 4-ročné SOU (anglický jazyk)*. Bratislava : MŠ SR, 2003.
- Učebné osnovy z anglického jazyka pre 5. – 9. ročník základnej školy pre sluchovo postihnutých*. Bratislava : MŠ SR, 2004.
- Učebné osnovy predmetu Cudzí jazyk pre 4-ročné študijné odbory v 5-ročnej príprave pre sluchovo postihnutú mládež v SOU (anglický jazyk)*. Bratislava : MŠ SR, 2003.
- Učebné osnovy pre denné a večerné nadstavbové štúdium (anglický jazyk)*. Bratislava : MŠ SR, 1998.
- Učebné plány základnej školy pre sluchovo postihnutých*. Bratislava : MŠ SR, 2006.
- Učebné plány pre 1. až 9. ročník základných škôl*. Bratislava : MŠ SR, 2003.
- VANČOVÁ, A. *Integrácia a inklúzia osôb s postihnutím, narušením alebo znevýhodnením v kontexte edukácie v komparácii s ich segregáciou* (vybrané kapitoly) Bratislava : Mabag, 2008. 66 s. ISBN 978-80-89113-48-4.
- VANČOVÁ, A. *Edukácia viacnásobne postihnutých* Bratislava : Sapientia, 2002. 100 s. ISBN 80-967180-7-X.
- VAŠEK, Š. *Základy špeciálnej pedagogiky*. Bratislava : Sapientia, 2006. 217 s. ISBN 80-89229-02-6.
- VLADOVIČOVÁ, M. Nepočujúci a maturita z anglického jazyka. In *Aktuální problémy pedagogiky ve výzkumech studentů doktorských studijních programů 6*. Olomouc : Votobia, 2009. s. 495.
- VYHLÁŠKA č. 269 Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 15. júna 2009, ktorou sa mení vyhláška Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 319/2008 Z. z. o uznávaní náhrady maturitnej skúšky z cudzieho jazyka.
- VYHLÁŠKA č. 314 Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 23. júla 2008 o stredných školách a o zozname študijných odborov a učebných odborov, v ktorých sa vyžaduje overenie špeciálnych schopností, zručností alebo nadania.
- VYHLÁŠKA č. 318 Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 23. júla 2008 o ukončovaní štúdia na stredných školách.
- VYHLÁŠKA č. 319 Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 23. júla 2008 o uznávaní náhrady maturitnej skúšky z cudzieho jazyka.
- VYHLÁŠKA č. 322 Ministerstva školstva Slovenskej republiky zo 6. augusta 2008 o špeciálnych školách.
- VYHLÁŠKA č. 379 Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 9. augusta 2005 o ukončovaní štúdia na stredných školách a o ukončovaní prípravy v odborných učilištiach, učilištiach a praktických školách.
- VYHLÁŠKA č. 510 Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 23. augusta 2004 o ukončovaní štúdia na stredných školách a o ukončovaní prípravy v odborných učilištiach, učilištiach a praktických školách.
- Vzdelávací program pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím*. Bratislava : ŠPÚ, 2009.
- Vzdelávací štandard z cudzích jazykov pre 5.-9. ročník základnej školy pre sluchovo postihnutých (anglický jazyk)*. Bratislava : MŠ SR, 2005.
- Vzdelávací štandard z cudzích jazykov pre SOŠ a pre 4-ročné SOU*. Bratislava : MŠ SR, 2004.
- ZÁKON č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Mgr. Michaela Vladovičová
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Katedra špeciálnej pedagogiky,
Račianska 59, 813 34 Bratislava
michaela.vladovicova@gmail.com